ДӘРІС **14.** ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЭКСКУРСИЯЛЫҚ ІСІ ДАМЫҒАН МУЗЕЙЛЕР.

Дәріскер: т.ғ.к., доцент Қ.Б. Баудиярова

Дәріс жоспары:

1	Қазақстандағы музей ісінің дамуы
2	Экскурсиялық қызметтің мәні мен ерекшеліктері
3	Қазақстандағы ірі музейлер және олардың экскурсиялық қызметі
4	Инновациялық экскурсия түрлері
5	Музейлердің білім беру және мәдени рөлі

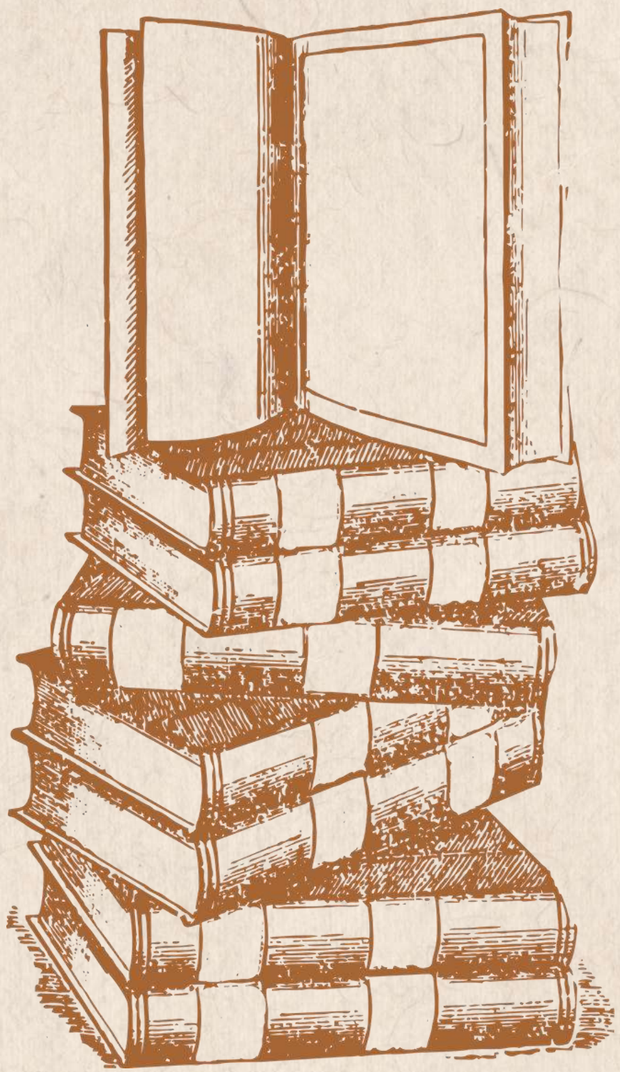

Мақсаты

1 Жалпы мақсат

Студенттерге Қазақстандағы экскурсиялық ісі дамыған музейлер туралы теориялық білім беру және олардың қызметінің ерекшеліктерін түсіндіру.

2 Танымдық мақсат

Қазақстан музейлерінің экскурсиялық қызметін таныстыру арқылы студенттердің тарихи–мәдени білімін арттыру және кәсіби қызығушылығын дамыту.

3 Тәжірибелік мақсат

Студенттерді музейдегі экскурсия жүргізу әдістерімен таныстырып, экскурсиялық қызметті ұйымдастыру дағдыларын қалыптастыру

Қазақстандағы музей ісінің дамуы

Қазақстандағы музей ісі XIX ғасырда Ресей Империясы кезеңінде басталып, ғылыми-зерттеу бағытында дамыды. Алғашқы музейлерде археологиялық және этнографиялық материалдар жинақталды.

Кеңестік кезеңде (КСРО) музейлер саны көбейіп, олардың қызметі жүйеленді және экскурсиялық іс қарқынды дамыды.

Тәуелсіздік алғаннан кейін музейлер ұлттық бағытта жаңарып, жаңа мекемелер ашылды. Солардың бірі – Қазақстан Республикасының Ұлттық музейі.

Қазіргі таңда музейлер заманауи технологияларды қолдана отырып, мәдени және білім беру орталығы ретінде дамып келеді.

Қазақстандағы музейлердің даму кезеңдері

1

1. Бірінші кезең – Патшалық Ресей дәуірі (XIX ғ. – 1917 ж.)

- Қазақстандағы алғашқы музейлер осы кезеңде пайда болды
- Музейлер ғылыми-зерттеу мақсатында құрылды
- Негізінен археологиялық, этнографиялық жәдігерлер жиналды
- Алғашқы музейлер Орынбор, Семей, Орал қалаларында ашылды

2

2. Екінші кезең – Кеңестік дәуір (1917–1991 жж.)

- Музейлер саны күрт өсті
- Мемлекет тарапынан толық бақылауға алынды
- Экспозициялар идеологияға негізделді
- Экскурсиялық қызмет жүйелі түрде да

3

3. Үшінші кезең – Тәуелсіз Қазақстан (1991 ж. – қазіргі уақыт)

- Ұлттық тарих пен мәдениетке ерекше көңіл бөлінді
- Жаңа музейлер ашылды, ескілері жаңғыртылды
- Заманауи технологиялар енгізілді (виртуалды тур, аудиогид)
- Халықаралық деңгейде дамыды

Экскурсиялық қызметтің ерекшеліктері

Экскурсиялық қызмет – музейлердегі келушілерге тарихи, мәдени және ғылыми ақпаратты жүйелі түрде жеткізудің маңызды түрі болып табылады. Бұл қызметтің басты ерекшелігі – ақпараттың тек ауызша емес, нақты экспонаттар арқылы көрнекі түрде берілуінде. Яғни, экскурсия барысында келушілер тек тыңдап қана қоймай, тарихи жәдігерлерді көзбен көріп, олардың мазмұнын тереңірек түсінеді.

Экскурсиялық қызметтің негізгі ерекшеліктерінің бірі – оның жүйелілігі мен жоспарлылығы. Әрбір экскурсия алдын ала дайындалған жоспар бойынша жүргізіледі. Гид белгілі бір бағытпен жүріп, экспозицияларды ретімен көрсетеді және олардың маңызын түсіндіреді. Бұл келушілерге ақпаратты бірізді түрде қабылдауға мүмкіндік береді.

Қазақстандағы ірі музейлер

1. Қазақстан Республикасының Ұлттық музейі
2. Ә. Қастеев атындағы мемлекеттік өнер музейі
3. Орталық мемлекеттік музей

Ә. Қастеев атындағы мемлекеттік өнер музейі

Әбілхан Қастеев атындағы Қазақстан Республикасының мемлекеттік өнер музейі

ЮНЕСКО-ның шешімімен 2004 жылы Әбілхан Қастеевтің 100 жылдық мерейтойы кең көлемде атап өтілді. 2004 жылдың 15 қаңтарында Әбілхан Қастеевтің мерейтойлық көрмесінің салтанатты ашылуы болды. Көрме суретшінің күллі шығармаларын қамтыды. Атап айтар болсақ, 400-ден аса акварельдік және кескіндеме туындылары, фотоқұжаттар, суретшінің жеке заттары, кинохроника музейдің үлкен төрт залдарында қойылды.

Қазақстан Республикасының Орталық мемлекеттік музейі

Тарихы:

Орталық мемлекеттік музей – Қазақстандағы ең ірі тарихи–мәдени музейлердің бірі. Оның негізі XX ғасырдың 20–30 жылдарында қаланған. Музейдің басты мақсаты – Қазақстан халқының тарихын, мәдениеті мен этнографиясын зерттеу және сақтау.

Музей бірнеше рет қайта жаңартылып, қазіргі заманғы деңгейге жетті. Ол Қазақстан Республикасының мәдениет саласындағы жетекші ғылыми және экскурсиялық орталық болып саналады.

Экспозициялары:

1.Тарихи бөлім – Қазақстан аумағындағы ежелгі дәуірлерден бастап, қазіргі уақытқа дейінгі тарихи кезеңдерді көрсетеді.

2.Этнографиялық бөлім – халықтың тұрмыс–салтын, киім–кешегін, тұрмыстық заттарын таныстырады.

3.Археологиялық бөлім – ежелгі қоныстардан табылған жәдігерлерді қамтиды.

4.Қазіргі заман бөлімі – тәуелсіздік алғаннан кейінгі Қазақстанның мәдени және әлеуметтік дамуын көрсетеді.

Инновациялық экскурсия түрлері

Инновациялық экскурсиялар – музейде келушілерге заманауи технология арқылы ақпарат берудің тиімді әдісі. Бұл экскурсиялар келушілерге виртуалды турлар, аудиогидтер, QR-код жүйесі, интерактивті экрандар, 3D бейне және голограммалар арқылы экспонаттармен танысуға мүмкіндік береді.

Маңызы:

- Ақпаратты қызықты, қолжетімді және түсінікті етеді
- Келушілердің экскурсияға белсенді қатысуын арттырады
- Мәдени мұра мен тарихи құндылықтарды тиімді насихаттауға жағдай жасайды
- Заманауи технологиялар арқылы музейлер туристер үшін тартымды әрі оқуға қызықты орынға айналады

Музейлердің білім беру және мәдени рөлі

1)Білім беру рөлі
қосымша білім алу орны болып табылады.
Экскурсиялар:

- теориялық білімді нақты экспонаттар арқылы бекітеді
- тарихи және мәдени деректерді көрнекі түрде түсіндіреді
- зерттеу дағдыларын дамытады, ғылыми ойлауды қалыптастырады

Мысалы, мектеп оқушылары музейге экскурсияға барғанда, тарих, этнография немесе өнер туралы алған ақпаратты сабақта қолдана алады. Сонымен қатар, музейлерде лекциялар, семинарлар, тренингтер ұйымдастырылып, оқушылар мен студенттердің білімін толықтырады.

2)Мәдени рөлі
Музейлер ұлттық мәдени мұраны сақтау және насихаттауда маңызды орын алады. Олар келушілерге:

- тарихи дәстүрлерді және ұлттық құндылықтарды таныстырады
- мәдени сананы қалыптастырады
- шығармашылық және эстетикалық талғамды дамытады

Музей арқылы халық өткен тарихымен, дәстүрлерімен, өнерімен танысып, мәдени деңгейін арттырады. Бұл әсіресе жастар мен балалар үшін өте маңызды, себебі олар ұлттық мәдениетке құрметпен қарайды.

Қорытынды

Қазақстандағы музейлер экскурсиялық қызмет арқылы ұлттық және әлемдік мәдени мұраны насихаттайды.
Экскурсиялар келушілердің білімін кеңейтіп, тарихи санасын қалыптастырады.
Заманауи технологиялардың енгізілуі музей қызметін жаңа деңгейге көтеріп, олардың тартымдылығын арттыруда.
Сондықтан музейлер қазіргі қоғамда маңызды мәдени, білім беру және тәрбиелік орталық болып қала береді.

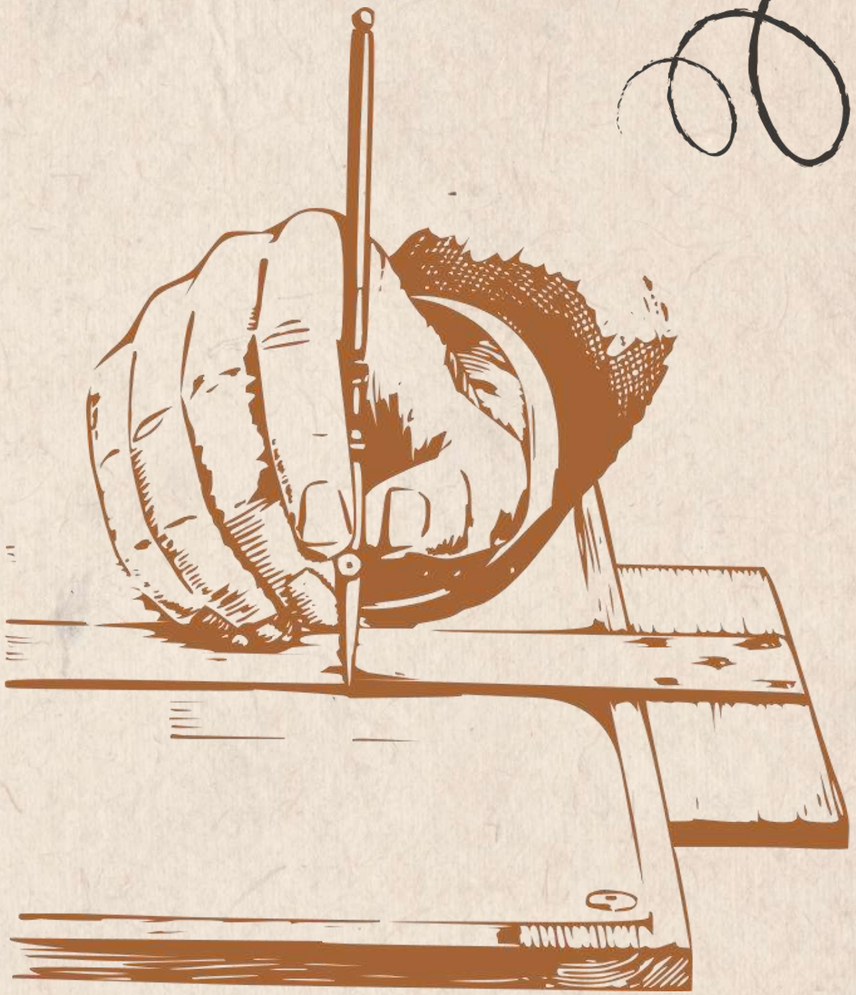

Әдебиеттер тізімі

1.Ерболатов А. Музейтану негіздері. – Алматы: Қазақ университеті, 2020.

2.Мәдениет және спорт министрлігі. Қазақстан музейлері туралы ресми деректер. – 2023.

3.Қазақстан Республикасының Ұлттық музейі. Экскурсиялық қызмет және виртуалды турлар, 2022.

4.museum.kz – Қазақстан музейлерінің ресми порталы, 2023.

5.e-history.kz – Қазақстан тарихы мен мәдениеті бойынша дерекқор, 2023.